

Oud-Zuilen... Iedere boer draagt zijn eigen leed...

Cornelis van der Vaart blikt terug

Een zonnige morgen in het vroege najaar, herfstasters in het tuintje bij de sloot. Wilgen hangen over het water, het planken bruggetje wat vochtig nog van de dauw. Slot Zuylen laat achter geelgroen lover zijn silhouet zien. Een machtig gevaarte in vergelijking met de lage boerderijbebouwing van de aan de Groeneweg gelegen 'Willemshoeve'. In de rentenierswoning 'naastan' blikt Cornelis van der Vaart terug. Zijn aanvankelijke weerstand - och nee, vraag het maar aan mijn zoon Steef, die weet er alles van - is opgelost als suiker in de koffie die nu dampend op tafel staat. Oh ja, ik kan me alles nog heel goed herinneren... zegt hij met een bescheiden glimlach. Glinsterogjes achter brillenglazen, de hand soms door het dunne haar krabbelend. Tja... hoe was het ook weer... Een verhaal dat begint ten tijde van de Eerste Wereldoorlog.

Geboren op 4 oktober 1913 in Oud-Maarsseveen is Cornelis van der Vaart nummer zes van de zeven kinderen. Vader boert aan de Looydijk. Als die hoeve wordt verkocht - een broer van vader wordt de nieuwe pachter - verhuist het gezin naar Oud-Zuilen waar aan de Groeneweg nummer 1 de 'Willemshoeve' wordt gepacht van baron Van Tuyll van Serooskerken. Vierentwintig bunders toen, waarvan meerdere bunders water. Ja, daar moest ook voor betaald worden. Hoeveel? Veertig gulden voor tweeëneenhalve bunders was het geloof ik voor de oorlog...

Voor dit verhaal verder gaat eerst terug naar het begin. Het jaar 1916. Ja, ik was drie toen ik hier kwam wonen. Als kind naar de Emmaschool, waarvan meester Van der Wilt het hoofd was. Een kleine school met gezamenlijke klassen. Natuurlijk altijd schone kleren aan en thuis direct in oud spul. Dat was je zo gewend. Melken kon ik op mijn negende. Mijn zus Ant was al tien... weet ik. Nee, ze zijn er alle zes niet meer, ik ben de laatste... De schouders gaan wat omhoog, alsof Cornelis zelf niet begrijpt waarom juist hij er nog is. Eenennegentig jaar. Ruim twaalf toen hij van school kwam. Vanaf die tijd altijd gewerkt. Altijd... het woordje wordt met enige nadruk en toch ook weer bescheiden uitgesproken. Vroeg eruit, jazer. Van vier tot zes uur 's ochtends werd er gemolken, ik molk als jonge jongen zo'n vier tot vijf koeien. Jansje, Marie en Anna... als ik ze riep kwamen ze vanzelf. In 1935 hadden we vijfendertig koeien. Na het melken een snee brood en om acht uur ontbijt, brood met koffie en dan het land in, naar boven toe... Naar boven toe...? Nou ja, zo noemden we dat, het land in. Er moest gemaaid en gehooïd worden en dát land

lag het verste weg. De koeien graasden natuurlijk dichtbij. Zeven bunders hooiland, alles met de zeis maaien. Voor een bunder had ik wel anderhalve dag nodig. Oh ja, achter elkaar door. De hele dag - tot melkenstijd natuurlijk - op het land 'boven' met brood en thee. Na het maaien het bij elkaar harken. We maakten walletjes door de grassnede van twee kanten naar elkaar toe te halen. Zo'n walletje noemde je een wiers. Boven aan de hark zat een ijzeren gripper waarmee je het bijeengeharkte op kon tassen. Als er een donkere wolk aankwam dan hoopte je natuurlijk dat die overdreef. Ja, we leefden erg met de natuur. Gras moest tenslotte drogen anders kwam er met half droog gras hooibroei. Ja, dat hebben we een keer gehad. Spannend... nee net geen brand gelukkig. Met buren hebben we toen de hooiberg uitgehaald. Het ging nog net. Cornelis zucht en glimlacht. Maaien en harken en dan stapelen en dan 'hoog op de gele wagen...' Drie stapels hoog. Iemand boven op om de steek aan te nemen. Iedereen hielp. Tot 's avonds laat, tot het helemaal donker was. Het moest af. Speciaal met dreigend weer - onweer in augustus - was het haasten om alles droog binnen te krijgen. En dan was er koffie? Misschien, ik weet het niet zo... je was moe en de volgende morgen moest je toch ook weer vroeg op om te melken... Nee, ik denk dat we toch gauw ons bed opzochten...

In 1938 overlijdt vader. Hij had verkalking aan de benen en zat op het laatst altijd in het verband... Moeder overlijdt in 1944. Stille kanker heette het in die tijd. Anderhalf jaar blijft hij met zijn jongere zus Stijntje samen op de boerderij. Op zijn tweeëndertigste verjaardag trouwt hij met Neeltje Gijzen uit Abcoude. Haar vader boerde eerst in

Afb. 1. De Willemshoeve aan de Groeneweg.

Kockengen en daar was de buurman familie van Cornelis en zo is het gekomen... Zestig jaar geleden de eerste verliefde blik.

Na een kop koffie gaat het verhaal verder.

Kees Klein was nog net elf jaar toen hij als knecht in de kost kwam voor een paar gulden per week. Een knecht was in de kost. Een arbeider... die kwam en ging. Dat is het verschil.

Ook 's middags was het van vier tot zes uur melkenstijd. Ja, die melk werd tweemaal daags opgehaald door de melkrijder. Destijds Stoet, die zelf de melk uitventte. We hadden vier of vijf melkbussen bij de brug staan. Veertig liter kon er in. Later ging de melk naar de Utrechtse melkfabriek. We beurden vijf cent voor volle melk en 2,5 cent voor een liter overmelk. Overmelk? Nou... zomers gaven de koeien natuurlijk meer en dan werd je gekort op de overproductie.

Oh nee, we maakten geen kaas hier. Wel in Oud-Maarsseveen, maar hier wou het niet. Dat kwam onder andere door het hoge Vechtwater. Vrijwel ieder jaar in het najaar (tot ± 1930) overstroming. Alles onder water, je kon er soms met een schuit overheen. Welnee... nooit schadevergoeding. Iedere boer droeg zijn eigen leed... een zin die met

een zekere berusting wordt uitgesproken.

We hebben stormschade gehad... twee koeien zijn ooit verdronken... tweemaal hebben we mond- en klauwzeer in de stal gehad, ook een keer 'vuur' in de uier (een infectie waarbij de uier blauw verkleurd). En dan hadden we koeien met 'scherp' in de maag. Nu gebruiken ze een magneet om dat uit de maag te krijgen, maar destijds betekende dat vaak een dode koe. Nee, als er een veearts bij moest komen, dan was het niet goed. Ook bij het kalven bijvoorbeeld, als een kalf dwars lag en er niet uit kon, moest het er in stukken uit... daar was dan ook de veearts voor nodig. Ieder boer droeg zijn eigen leed... het echoot nog na in de kamer.

Natuurlijk hielp je elkaar. Bij hooibroei de berg uit elkaar halen, aan een kalf trekken als dat niet wilde komen. Stond er een koe in het water dan was het soms ook een heel karwei. Het zand zat tien meter diep, dus in het veen kon een zwaar beest diep wegzakken. Dat mocht nooit te lang duren. Cornelis verhaalt hoe op een zondagmorgen met man en macht getrokken werd. Zelf met behulp van een paard lukte het niet en tenslotte moest de tractor van De Feyter er aan te pas ko-

men. Je hielp elkaar vanzelfsprekend. Namen worden genoemd. Hein Walderveen en Gert Timmer, ook allebei op een hoeve aan de Groeneweg.

Toen en nu... verschillen van dag en nacht. Bij mond- en klauwzeer waren de koeien zo'n vijf dagen ziek Ontstoken blaren in de mond. Ik gaf ze wat los gras in de bek... vertelt Cornelis en klontjes meel. Ging het iets beter dan konden ze dunne slobber naar binnen krijgen. De hoeven zetten op en de zweren ertussen smeerde ik in met olie... en het melken ging gewoon door. Ze gaven wel minder, ook al omdat de spenen gingen vervellen. Je kon het ook wel aan de melk merken, die smaakte niet lekker. Maar verder... niks geen drukte. Buiten melken deden we zomers natuurlijk. Ja, ook bij noodweer. Gelukkig nooit inslag meegemaakt. Ja, toch een keer... lichtte de emmer tussen mijn knieën ineens erg op! Weer de ietwat ongelovige blik, vermengd met verwondering.

Dank aan de schepper? Oh zeker... ja, de kerkgang werd trouw gemaakt. De voormalige slotkapel was ook de enige plek waar ze de baron en zijn familie ontmoetten. Verder was er afstand. De jonkers gingen naar een school in de stad en catechisatie werd ook apart gegeven. Op de weg ging keurig de pet af. Dag meneer baron... en deze lichtte de hoed. Oh zeker, de baron was heel goed... In slechte tijden kon de pacht neerwaards worden bijgesteld, ook omgekeerd in de vette jaren. Tweemaal 's jaars werd de pacht betaald, mei en november, in klinkende munt. In de bibliotheek op het slot. Een kwartier per pachter (er waren er vijftien), alles op afspraak. Netjes gekleed, dat spreekt.

De baron en de zijnen jaagden in het seizoen. Vrouwtjeseenden werden nimmer afgeschoten, de woerden waren het mikpunt, ook kraaien en een enkele haas. Feestelijke gebeurtenissen op het kasteel, een jonkersbruiloft... dan werden alle pachters van de Groeneweg en de Lageweide uitgenodigd voor een maaltijd. De boeren gaven samen een cadeau en bij een eigen bruiloft kwam er ook een present. Een schilderij... Cornelis weifelt, het is ook al zo lang geleden. Ja, een schilderij, geloof ik, kregen we met ons trouwen.

Nog een paar namen. Jan Kazius, die particulier chauffeur was bij de baron. Toon Hardeman, die baas was over het werkvolk van het kasteel. Acht man voor onderhoud van onder meer bos en tuin. Het hoorde allemaal bij het plaatje van

Afb.2. Cornelis v.d. Vaart met zijn hond Max.

de pachtboer.

Hoe ging het in de oorlog? Ach, we hadden een gezin uit Ottersum, zes kinderen. Zeven maanden lang. Van Duitsers merkten we niet veel, soms iemand op de werf om te kijken. We maakten zelf boter, hadden dus karnemelk en bij het kalveren de biest. Een mud aardappelen deed vierhonderd gulden, weet ik nog... en de melk deed een kwartje de liter. Ach welnee, we zijn er geen cent beter van geworden... Cornelis lacht en gaat wat verzitten. Ik was nog niet getrouwd, geen gezin... wat had ikzelf nou nodig... Je hielp waar het nodig was. En er volgt een verhaal hoe in de winter in de nacht met paard en wagen een dokter gealarmeerd moest worden omdat van het geëvacueerde gezin de vrouw moest bevalen. Doe wel en zie niet om... klinkt er in door. Natuurlijk nooit met vakantie! Bruiloften en familiedagen waren de uitjes. De familie in Oud-Maarsseveen werd per brik bezocht. Plek voor

tien mensen, losse lantaarns met een kaars als verlichting langs de meestal onverlichte wegen. Langs de Vecht, dan via de Schoutensteeg naar de Maarsseveensevaart en de Looijdijk. Anderhalf uur rijden. Het paard liep aan een stuk door. De burens zorgden dan voor de melkerij. Zo kon het dan echt een dagje-uit worden.

Foto's? Vraag dat maar aan Steef, ik heb ze allemaal aan hem gegeven. Aan de wand hangt de familie. Zijn kinderrijke gezin is uitgevlogen, klein- en achterkleinkinderen. Het was... gaat heen en vermenigvuldigt u... Het aantal kleinen wordt genoemd, met een trots lachje. Jammer, zijn vrouw is - tijdelijk - in het verpleeghuis. Ze komt terug, dat is zeker. Dat is ook zijn zorg. En verder... Het is goed zo... Nee, geen speciale wensen, welnee. Zijn diamanten bruiloft mis-schieten. De schouders gaan wat omhoog en er

wordt wat geknikt. De mens wikt, God beschikt. Op de Emmaschool, de ramen open, heeft de klas ooit het vers van Staring gezongen... *Sikkels klinken, sikkels blinken, ruisend valt het graan Zie de bindsters garen! Zie, in lange scharen, garf bij garven staan...* En meer dan tachtig jaar geleden zong kleine Cornelis wellicht ook nog het slot-couplet *„Slaaf uw ogen naar den hoge, alles kwam van daar !.*

Auke Hoekstra

1. Alweer een kleine dertig jaar opvolger en bewoner van de Willemschool.
2. Garf: bos afgemaaid en samengebonden graanhalmen, ook wel schoof genoemd.

De foto's zijn eigendom van de familie Van der Vaart.

Het jaar 1982 in Maarssen

Ook deze keer maakte ik voor dit artikel weer dankbaar gebruik van de documentatiemappen waarin artikelen uit dag- en weekbladen, die betrekking hebben op de gemeente Maarssen, zijn samengebracht.

Eind december 1981 telt Maarssen 30915 inwoners. Burgemeester Q. Waverijn en de wethouders P. Rombouts, P.v.d.A, C. van den Oosten, VVD en C. de Vries, CDA (tevens loco-burgemeester) vormen het college.

In Maarssenbroek krijgt winkelcentrum Bisonspoor vorm.

Januari. Loco-burgemeester Cor de Vries neemt de nieuwjaarsreceptie waar. CPN-kamerlid Marcus Bakker spreekt op een bijeenkomst van de CPN in Maarssen. Leerlingen van de Ten Boomschool worden jeugdschaakkampioen. De tragedie rond de huisvesting van de muziekschool blijft voortduren. De oude Burgemeester De Ruiterschool, die plaats biedt aan vele verenigingen, moet worden afgebroken. Het 'kursusprojekt' organiseert extra naaicursussen wegens grote belangstelling. Stichting O.W.M. Ons Welzijn Maarssen organiseert een informatieavond over acupunctuur. Kennismakingsavonden in het nieuwe RK kerkcentrum in Maarssenbroek. Herman Brood treedt 30 januari op in de Kasbah. Vijftig jaar toneel van Maarssen '32. De Eerste Maarssense Accordeon Vereniging viert haar 25-jarig jubileum. De Hockeyvereniging bestaat al weer 10 jaar.

Februari De gemeente gaat de mogelijkheid van deeltijdbanen onderzoeken. Het streven is om 10% van de huidige arbeidsplaatsen in deeltijd te bezetten. De wethouders Rombouts en Van den Oosten willen de financiële meevallers in de onroerendgoedbelasting verwerken. Door de bezuinigingen is de steun van het opbouwwerk aan diverse groeperingen ernstig in gevaar. De bocht in de Verlengde Dr. Plesmanlaan bij Merenhoef wordt er door het vrachtverkeer uitgereden. Een inbreker, die in het politiebureau wordt vastgehouden, weet te ontsnappen.

In **Maart** speelt er veel op het politieke front. Elles Bense (Progressieve Partij) stapt uit de raad: 'Er is geen wezenlijke discussie'. Lijsttrekker van PvdA/PPR Joop Verdonk: 'Werken aan éénwording van Maarssen en Maarssenbroek'. De **Communistische Partij Nederland** gaat in de Raad samen met de